

crkva u svijetu

godina XVI • broj 2 • split • 1981

SADAŠNJI TRENUTAK CRKVE

Drago Šimundža

Religiozna stvarnost i povijesna uvjetovanost Crkve

Kad govorimo o sadašnjem trenutku Crkve, moramo očito dobro lučiti dvije stvari: s jedne strane religiozno-crkvenu danost, KATOLICITAS, koja predstavlja zajedništvo i jedinstvo naroda Božjega, Crkve, tj. kršćansku dogmatsku i moralnu doktrinu, polog vjere, po kojemu je Crkva SACRAMENTUM SALUTIS (sakramenat spasenja), jedna i jedinstvena u cijelom svijetu, i s druge: povijesnu Crkvu sadašnjeg trenutka ili, bolje, mjesne Crkve u njihovu hodu, ovisno uvijek o konkretnim povijesnim, društvenim, kulturnim, ovozemaljskim, ljudskim zgodama i nezgodama, koje ih prate i pogađaju i u kojima se, svugdje na svoj način, ostvaruje i utjelovljuje spomenuti SACRAMENTUM SALUTIS sa svim svojim temeljnim obilježjima crkveno-religiozne danosti. Dakako, jedan i drugi vid ovoga i ovakvoga poimanja Crkve tvore u biti jednu i jedinstvenu konkretnu sliku Kristova Mističnog Tijela; jedan i drugi vid pri tome su vrlo važni, jer se bez jednoga ne može konkretno govoriti o drugome.

Naime, ne postoji neka spiritualno-idealna Crkva, nepovijesna i neaktualna Crkva, jednostavno je u svijetu nema i ne može je ni biti: Crkva je složena stvarnost, sacramentum mundi, jedinstvo božanskoga i ljudskoga. Moramo se stoga pomiriti s činjenicom da Crkva ili, točnije, vjernici, rašireni po svemu svijetu, istodobno proživljavaju i u svojem životu ostvaruju obje spomenute stvarnosti: konkretnost svojega društva i života, povijest, u kojoj žive i potvrđuju svoju i opću »katholicitas«, temeljnu stvarnost vjere koja odražava zajedništvo i jedinstvo čitave Crkve.

Duhovna povezanost i doktrinarno jedinstvo današnje Crkve

Ni na što tako Crkva nije osjetljiva kao na svoj apostolski polog vjere. To je njezina duhovna baština, zalag kršćanskog zajedništva i jedinstva, njezina »katolicitas«, kako smo se ovdje izrazili. To ona ljubomorno čuva, u to ne dopušta dirati. Pa ipak, povijest je upamtila mnoga razdoblja u kojima je dolazilo do značajnih razilaženja, nesporazuma i lomova. Pokušavalo se toliko puta ispitivati i preispitivati »korpora« vjerskih postavki, tražiti i davati svoja tumačenja, prijedloge i gledišta. I mi smo svjedoci jednog takvog razdoblja, ovog našeg pokoncilskog vremena, u kojemu se snažno razvila teološka kritika ili, točnije, sustavno preispitivanje ustaljenih katoličkih, kršćanskih dogmi i stajališta. Bilo je u tom razdoblju, možemo slobodno kazati, raznih i različitih metodskih i sadržajnih polazišta, suprotnih filozofskih vizija i smionih teologijskih zaključaka. Ja bih ipak — malo uopćeno — stvari razgraničio i kazao, da se najčešće radilo (i još uvijek radi) više o različitim metodskim postupcima i filozofsko-povijesnim pristupima, odnosno suvremenijim pokušajima izlaganja iste stvarnosti, nego o bitnim razilaženjima, različitim stvarnostima ili teološkim suprotnostima, kako se to koji put polemički prenaglašava. Ne mislim, naravno, time isključiti stanovita skretanja, o kojima je i Učiteljstvo reklo svoju riječ, ali ako spomenemo *Ispovijest vjere* Pavla VI, koncilске i pokoncilске dokumente, temeljna teološka razmišljanja različitih škola i današnja jasna stajališta Ivana Pavla II — možemo, unatoč stanovitom pluralizmu i pojedinim shvaćanjima, konstatirati da je katolička nauka dovoljno konzistentna, načelna i jedinstvena u doista golemoj i širokoj zajednici kakva je Crkva.

Sve u svemu, već danas možemo kazati da su se dobro smirile i sredile teološke raspre i rasprave i da zaista u središtu teoloških zaključaka i nauke Crkve ostaju temeljne istine o Utjelovljenju, o Kristovoj misiji i božanstvu, o Crkvi i Sv. pismu, o sakramentima i temeljnim etičkim postavkama. Zahvaljujući razumnim postupcima i sučeljavanjima, odlučnosti i taktici Ivana Pavla II. kao i nekim izvanjskim faktorima, koje ćemo na kraju spomenuti, crkveno je zajedništvo i jedinstvo, nakon burnih pokoncilskih rasprava i zbivanja, dovoljno u ovom trenutku uočljivo i prisutno, i u organizaciono-disciplinskom i na doktrinarnom području. Društveno-kulturni pluralizam i stanovite metode razlike u shvaćanjima i konačnim ocjenama nekih životnih konkretnosti nipošto danas ne ugrožavaju stvarno katoličko zajedništvo i vjersko jedinstvo.

Ima, sigurno, i vjernika i teologa, kako pokazuju sociološke ankete i teološke oporbe, koji jednako ne doživljavaju ili pak ne prihvaćaju čitav »korpora« vjerskih istina, kako ih tumači Crkva i doživljava Zajednica, ali — ovdje to možemo s pravom kazati — te iznimke potvrđuju pravilo. Ne ulazeći stoga u konkretnost pojedinih pitanja i praktično ostvarivanje suvremenih koncilskih i uopće crkveno-doktrinarnih smjernica — u čemu se, čini se, danas osjeća stanovita pasivnost — možemo slobodno potvrditi da današnja Crkva ispovijeda sigurnu i prihvaćenu doktrinu svoje vjere, koja ostaje trajnim pologom i vertikalom kršćanskog Creda.

Naravno, ne mislimo time reći da je suvremeni trenutak Crkve konačnica pokoncilskog razdoblja. Naprotiv, mnogošta je potrebno obnoviti i ostvariti i još dugo raditi na procesu i razvoju aggiornamenta i obnove da se Koncil učvrsti i ostvari. U tom smislu ne možemo stavljati točke i završnice; to više što je Crkva, kao živi organizam, uvijek kadra spontano reagirati. Možda će tako jednoga dana jedan novi sabor biti posvećen katoličkom i kršćanskom teološko-religioznom, doktrinarnom zajedništvu i jedinstvu, sustavnoj zaključnici dugih povijesnih istraživanja i izlaganja.

Isto tako nas ne bi smjela smetati stalna teološka produblivanja i u tom smislu pojedinačna razilaženja, pa i stanovita odstupanja i hipoteze. Jer dok je teologije i Crkve, uvijek će biti istraživanja i govora o istim stvarnostima i istinama. A konačni rezultat, pravi zaključak Crkve neće nikada biti mišljenje ovoga ili onoga vjernika, biskupa ili teologa: crkvena nauka bistririt će se i potvrđivati kao nauka Zajednice, u svjetlu temeljnog pologa i potvrđene teologije, u skladu s novim spoznajama i autentičnim tumačenjem Magisterija.

Uloga Ivana Pavla II. u sadašnjem trenutku

Papa je uvijek u Crkvi imao glavnu riječ. Stoga kad govorimo o sadašnjem trenutku Crkve, ne možemo mimoći ulogu i značaj Pape. Nema sumnje, Ivan Pavao II, kao rijetko tko, dobro zna koja mu je uloga i kako će je u ovom vremenu vršiti. Možda je odviše konvencionalno o Papi samo pohvalno pisati, ali kad je riječ o Ivanu Pavlu II, čini se da se jedva što može kritički osporiti. Ostavio bih ipak po strani pitanja: je li današnji papa svjestan u kakvim se prilikama nalazi Crkva, može li on svojim putovanjima i uvjerljivim nagovorima stvari riješiti, koliko mu je na srcu započeto ostvarenje Koncila, ili hoće li on svojim okupljanjem oko tradicionalne vertikale vjere doista utvrditi vjeru i Crkvu u modernom svijetu? — Pitanja su to o kojima bi se sigurno moglo raspravljati, ali se očito u sadašnjem času time ne bi ništa rješavalo i riješilo. Vratimo se radije povijesnoj stvarnosti, našem konkretnom svijetu i današnjoj Crkvi, u kojima se nalazi Crkva i Ivan Pavao II. Gledajući s tog stajališta, treba priznati da je Papina sigurnost, taktika i spontanost — njegova vjera, prirodni darovi i iskustvo — prava blagodat za sadašnju Crkvu.

Držimo da je u prije spomenutom bistrenju teoloških odmjeravanja i okupljanju crkvenog zajedništva i jedinstva Ivan Pavao II. imao i ima glavnu riječ i blagotvornu ulogu. Čovjek vjere i kršćanskog predanja, izvrstan psiholog i praktičan realist, sadašnji papa očito zna što hoće i, što je također važno, on ima takta, upornosti i metode da to što hoće postigne i ostvari. Hoće li ga povijest u nekim njegovim postupcima i shvaćanjima iznevjeriti i demantirati — teško je o tome još govoriti, ali mu se mora odati priznanje u ovom trenutku. On je doista papa čvrsta uvjerenja i sigurna koraka, protagonist katoličkog i kršćanskog jedinstva, dapače, još šire, zagovornik ljudskog zajedništva i jedinstva, jedinstva duha i kulture inspirirane religioznim i humanim vrednotama; realističan je, načelan i poduzetan. Njegova vjera i sigurnost

nadahnete životnim realizmom i odmjerenim taktom ne mogu se izne-
vjeriti onome što svi ovoga trenutka od Pape očekujemo.

Crkva i životne konkretnosti u našem vremenu

Nije — spomenuli smo u početku — jedina briga Crkve njezino duhovno obnavljanje i vjernost Kristu, tj. spomenuta teološka stvarnost, unutrašnja »katolicitas« i religiozno jedinstvo; život joj, čini se, nameće još više brigâ i problema: kompleksna povijest i konkretne zgrade i nezgrade. Njezin kontakt sa svijetom i u svijetu, s duhom i kulturom određenog naroda i vremena, nemirnim politikama i različitim idejama. Delikatna je stoga i danas uloga Crkve. Uvijek je bila takva. Raširena po svemu svijetu, u različitim svjetovima i kulturama, dapače u protivničkim tabo-
rima, ona se mora suočavati s istim i istodobno različitim shvaćanjima i odnosima. I uvijek ostati ista. To izaziva razne neprilike, nameće probleme. Na jednom je mjestu napadaju — zbog istih činjenica — da je ljevičarska, na drugom da je desničarska; jednom joj predbacuju da se miješa u politiku, drugi put, već prema vlastitim interesima i potrebama, da se politički neangažira, itd.

Čudan je ovaj svijet, hirovita je naša povijest, sebični su politički sustavi i državni poreci. Rijetko tko na ovom svijetu traži pravu istinu, rijetki realno prihvaćaju odnose i činjenice, još rjeđi iskreno brane slobodu čovjeka i ostaju trajno vjerni jednom postavljenim idealima. O današnjoj politici ne treba ni govoriti. Sve se, vele, mijenja, sve služi nekoj svrsi: ako se promijeni svrha, mijenjaju se i drugačije vrednuju i stvar i ljudi.

Teško je u takvoj klimi, koja sve više osvaja javno mišljenje, ostati vjran sebi i svojim čvrstim načelima. A Crkva je ipak pozvana i očito pokušava da ostane vjerna. Pa i u različitim uvjetima i kulturama. U različitim društvenim i političkim uređenjima. I nije to lako. Iz toga se uvijek rađaju križevi, progonstva, razapinjanja...

Eto to je slika Crkve i u današnjem trenutku. Ako želi ostati vjerna Kristu i sebi, ona očito ne može začinjati terore i revolucije; ali unatoč tome, ako želi ostati dosljedna, ostaje »znak kojemu će se protiviti«. Pa i bez razloga: ako je treba proglasiti nenarodnom, i kad se bori za narod, nema problema; kad joj treba dati neku omraženu političku denominaciju, uvijek ima spremnih i uslužnih lakeja. Život je to, kažu; politika je politika. I tako izađe na kraju da je ta stara Crkva — pa čak i u narodu i narodima čija je sva povijest i kultura najuže s njom i uza nju vezana, gdje je stoljećima gotovo sav puk bio Crkva — na koncu, obični zlobnik i nametnik, ili koješta drugo, već prema tome što kome u određenom času pogoduje ili treba.

Ne bismo željeli ovdje idealizirati ulogu Crkve, jer ima i ona pogrešaka, ali bismo morali upozoriti da je u katoličkom smislu narod Crkva. Žalostno je to da se mnogi smatraju prijateljima svojega naroda, a taj isti narod tako grubo vrijeđaju, podvaljuju mu i progone ga zato što je on Crkva, što pripada svojoj Crkvi. E pa to nisu činili ni stari Vandali.

A ima toga u ovom bijelom svijetu. Da, svega ima, pa se ne treba čuditi. Moral politike i situacije — poznato je to — nikako ne prihvaća etičku objektivnost i načelnost, koje su Crkvi—narodu potrebne kao kruh svagdašnji, i to ne samo zbog toga što je misija Crkve takva, što je njezin moral čvrst i stabilan, nego iz čisto društveno-povijesnih razloga: da bi mogla opstojati i vršiti svoju misiju. I u na smrt zaraćenim stranama.

Unatoč tome, usprkos religiozno-etičkoj objektivnosti i legalnom ponašanju Crkve, današnja se Crkva ili, bolje, današnji se vjernici suočavaju s kojekakvim životnim problemima i nepotrebnim pričama, da ne kažemo prisilama i progonstvima, na raznim i različitim paralelama i meridianima. A sami su često osuđeni na šutnju.

Kojemu i kakvu društvenom uređenju pripada današnja Crkva?

Činjenica je da Crkva nije nikada imala neko svoje socijalno, društveno uređenje; štoviše da do danas nema neku sustavnu društvenu znanost, nauku. Crkvi to nije specifično. Ni sociologija, ni politika. Istina, ona se u sklopu svoje etičke doktrine i toga doticala, ali to je uvijek u teološkom smislu bilo i ostalo Crkvi izvanjsko, ili u najbolju ruku vezano uz životno-etička načela. Društvena uređenja nisu stvar Crkve. Stoga je Koncil jasno naglasio autonomiju zemaljskih vrednota, distancirao Crkvu od politike i vjernicima, članovima Crkve ali i njihovih društveno-političkih zajednica, prepustio slobodu izbora, u društvenom i u političkom opredjeljenju.

Shodno tome možemo slobodno za sadašnji trenutak kazati, da današnja Crkva slijedi i živi društvene sisteme i društvena uređenja koja su prihvatili i u kojima žive njezini vjernici. Današnja Crkva prema tome živi i djeluje u raznim i različitim društvenim i političkim formacijama, sustavima i režimima. Na svim meridianima. Negdje nailazi na razumne i prihvatljive odnose, negdje, na žalost, na nesnošljivost, izravne ili neizravne suprotnosti ili čak diskriminaciju. S tim u vezi moglo bi se govoriti o velikim razlikama u Crkvi ili, točnije, u svijetu, o društveno-kulturnim, ekonomskim, političko-egzistencijalnim mogućnostima i razlikama vjernika, dotično pojedinih nacionalnih i mjesnih Crkava. Negdje je tako Crkva prisiljena da šuti, prihvati nametnuti položaj i životari, negdje je opet izložena kritici i kojekakvim napadima, dok negdje uživa potpunu slobodu. Eto kako ta povijesna stvarnost određuje nekako i sudbinu Crkve. Ipak je potrebno spomenuti, jer to je doista indikativno: Crkva i njezini vjernici najgore prolaze u ekstremnim situacijama i politikama, u zatvorenim režimima, bilo desne bilo lijeve organizacije.

Sve je to, dakako, samo općenita slika današnje Crkve. Kad bismo pristupili malo konkretnijim primjerima, tj. konkretnim vjernicima i njihovim situacijama, vidjeli bismo sigurno raznolike opcije i različite angažmane, ali isto tako i čudna zbivanja i društveno-politička podmetanja, i Crkvi u cjelini, i pojedinim vjernicima, jer politika ne bira sredstva: ako joj treba izvući na vidjelo jednu ili drugu stranu, onda ona po miloj volji i potrebi maše tobožnjim političkim bojama Crkve i crkvenih ljudi; bira i nalazi saveznika ili protivnika, već što joj treba, izvlači pojedine članove ili čitavu Crkvu, tj. sve vjernike, proglašava ih i imenu-

je sad ovom, sad opet onom političkom denominacijom, kako joj u određenom času odgovara. To je razlogom da često iste pojave i ljude različiti sistemi (ili samo ideološki novinari) proglašuju sad ovim sad onim »-izmima«, iako dobro znaju da Crkva po sebi ne predstavlja neku političku stranku ili određeni društveni sistem. Ali tu se, očito, kriju nepresušni izvori vještog manevriranja i suprotstavljanja. Stoga se Crkva s razlogom ili bez razloga uvlači i tamo gdje ni sama ne želi, gdje joj nije mjesto, pa prema tome da li sluša ili ne sluša, služi ili ne služi, dobiva svoje nadimke i epitete.

Doba nesigurnosti i stagnacije

Iako se današnja slika Crkve u mnogočemu razlikuje od one prije kojih petnaestak godina, djeluje jedinstvenije i sigurnije, njezina bi dubinska analiza, kako nam se čini, otkrila duboke praznine i određenu povijesnu uvjetovanost. Naime, ovaj mir i zatišje u Crkvi nije očito čisti rezultat pokoncilске religiozne zrelosti i koncilске dorečenosti. Jer, gledano iz drugog kuta, u današnjoj se Crkvi osjećaju stanoviti znakovi nesigurnosti, pasivnosti i stagnacije. A nije ni to, opet, rezultat samo minulih pokoncilskih nemira i pretraživanja. Taj zamor i nesigurnost — u to smo uvjereni — velikim su dijelom rezultat kompleksnih situacija u suvremenom svijetu. Jer, koliko god mi pokušavali promatrati Crkvu kao cjelinu za se, ne smijemo nikada smetnuti s uma, da je sva naša Crkva samo dio ovoga bijelog svijeta. I kako je čovjek, bez sumnje, egzistencijalno ukotvljeniji u svijetu nego u Crkvi, to se svi nemiri i potresi — danas posebno strah — u svijetu spontano prenose i u Crkvu.

I baš u ovom času, kad se u tom bijelom svijetu osjeća opća kriza, posebno kriza duha koja je temeljni pokretač ovog lančanog izazova suvremenih životnih kriza, kad npr. politike i teroristi postaju svemoćni bogovi i najdrskije tiranije nad čovjekom, i Crkva zajedno s drugim duhovnim snagama društva i kulture postaje i sama anemična i nemoćna. Ja u tome vidim najveću krizu našega stoljeća: etičke i duhovne vrednote gube svaku cijenu, čovjek gubi kontrolu iz svojih ruku. Na njihovo su mjesto zasjele ideje i ideologije, režimi, policije i politike, terorizmi koji sve više postaju factotum smrti i života, divinizirane sile i snage ili, bolje, samoobrambeni mehanizmi — teledirigirani ili auto-dirigirani, svejedno — koji pod izlikom da služe čovjeku postaju apsolutni Molosi, totalne i totalitarne formule ljudskog života i sudbine.

U jednom takvom svijetu nije se čuditi što je i Crkva u nedoumici. Svjesna je čini se situacije u kojoj se nalazimo. I nema joj drugoga izbora nego da služi i sluša ili da bude spremna na križ. Stoga u našu sliku Crkve treba unijeti i taj društveno-politički faktor očite nesigurnosti i stagnacije. A Crkvi je, naprotiv, kao i svijetu, potrebna sloboda, jer samo je sloboda pravo carstvo duha i kreacije. Ali, ako u svijetu nema slobode, i u Crkvi je pokolebana. Ljudi stoga sve više žive u svojim zatvorenim obzorjima, pasivni su i rezignirani. Pomisao o samoobrani apsorbira sve njihove planove i snage.

Povratak duhovnim vrednotama

Svi ljudi vjeruju da su realisti, ali taj dar je, očito, rijetkima darovan. Ne bih žalio, priznat ću, kad bi i mene moji sudovi prevarili. No pustimo to po strani. Stvarnost se uvijek može promijeniti. Ne mora uostalom naša povijest uvijek, u svakom času, ići izravno naprijed. Važno je u danom momentu učiniti što se učiniti može. Ne treba stoga zamjeriti našoj generaciji koja zna da ne može promijeniti svijet, dok se trudi da ga spasi, da se sam u sebi ne sruši. Već ga time nekako mijenja, spasava. Nije li ta sudbina zadesila i današnju Crkvu?

Prije kojih petnaestak godina, videći krize i pomutnje u svijetu, francuski je katolički mislilac Domenach napisao knjigu s naslovom *Retour du tragique* (Povratak tragičnoga). Doista, ovaj naš bijeli svijet, usprkos svojim usponima, kao da se edipovski vraća tragičnome i svojoj tragediji. To je taj kompleksni fantom suvremenih antagonizama, mržnje, terorizma, u biti čudne politike koja je preuzela monopol nad svijetom i životom. Rijetki se još pitaju je li to i to humano, moralno, etički ispravno... Ideje i ideologije opijaju ljude. Interes je mjerilo — kriterij — javnog i privatnog, pa i društvenog, vrednovanja. Ne, to očito ne vodi zdravom razvoju i napretku.

Napredak i jedinstvo svijeta, odnosno jednoga naroda, ne mogu se graditi na varkama, podmećanjima, bratoubilačkoj mržnji ili kojekakvim interesima. Velike aspiracije našega naroda u Crkvi i izvan Crkve i cijeloga čovječanstva moraju se zasnivati na trajnim vrijednostima i vrednotama. Stoga bi danas bio tako potreban opći društveni, široki front obnove i afirmacije duha i duhovnih vrednota: samo povratak čovjeka i čovječanstva duhovnim vrednotama, a ne nikakvoj tragediji i tragici, može pružiti nove nade i nove šanse. I u Crkvi i u svijetu!

L'ÉGLISE A L'HEURE ACTUELLE

Résumé

Dans cette exposition sur l'heure actuelle de l'Église l'auteur suit deux aspects de la réalité ecclésiale: le train de la doctrine, l'unité et la catholicité de l'Église d'aujourd'hui, et sa position socio-politique dans le monde contemporain ou mieux dire les circonstances actuelles et concrètes dans lesquelles l'Église et ses fidèles exercent leur rôle et vivent la vie chrétienne. A son avis, l'unité ecclésiale de nos jours est assez évidente, tandis que la position de l'Église dans des pays divers montre de grandes oscillations. En tout cas, le rôle du Pape est important. Pourtant, en dépit de certains renouveaux on sent même dans l'Église une incertitude, la passivité et une certaine stagnation. L'auteur met tout cela en relation avec des crises et des antagonismes dans le monde d' à présent. C'est pourquoi il met en relief des valeurs éthiques et religieuses comme le gage unique du vrai renouveau dans le monde et dans l'Église.